

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"א

פרשת ראה

(כ) כי ירחיב וגו'. כבר הזכרנו בפ"י ויקרא יז, ג את שיטת ר' ישמעאל שנתקבלה להלכה על ידי רוב הפוסקים: בתקופת המסע במדבר, כאשר העם כולו היה מצוי בסביבתו הקרובה של המקדש, לא הותר לאכול בשר תאווה, הוה אומר: היה אסור לאכול בשר בהמות הראויות לקרבן אלא אם כן הוקרבו כשלמים, ונמצא שהבשר היה יכול להיאכל רק כחלק שניתן לבעלים מן הקרבן. לפי השיטה הזאת הפסוק שלנו בא להתיר בשר תאווה עם כיבוש הארץ, ופסוק לא מנמק את ההיתר הזה בכך שהעם יגור מעתה בריחוק מקום מן המקדש (ראה ספרי וחולין טז ע"ב). ההיתר לאכילה רגילה של בשר נמסר כאן ללא כל הגבלה: בכל אות נפשך תאכל בשר, ואף על פי כן ניתן לומר שהוא פותח בסייג משולש: כי ירחיב וגו' ואמרת וגו' כי תאווה וגו', ומכאן למדו במסכת תולין פד ע"א: "למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא לתאבון". התורה מניחה שהבשר איננו מזון רגיל אלא הוא בא לספק דרישה מיוחדת, ונראה משם שרק אחרי שגוף האדם הלך תחלש היה צורך לאכול בשר יום יום. ואכן נראה מהפסוק שלנו שגם אחרי הרחבת הגבול, כאשר הפרנסה מצויה ברווח, עדיין אכילת הבשר מותנית בכך ש"תאווה נפשך" וגו'. גם נראה שלא הרי "אוה" ו"אות נפש" כהרי "התאווה". "התאווה" מבטא על פי רוב תאווה בלתי מצודקת, ואילו "אוה" מורה דרך כלל על דרישה שהיא מותרת בהחלט. לפיכך אפשר ש"תאווה נפשך" ו"אות נפשך" מורה על דרישה שנולדה מן הצורך, והיא עצמה מדיעה על הצורך. ומסתבר שאותה הנמקה מפורטת של אכילת הבשר באה לשלול את תאוות הבשר של קברות התאווה; אותה תאווה הייתה בלתי מצודקת והיא הביאה פורענות בכנפיה.

א. רש"י הירוש.
פרק יב' פסוק כ':

אלות

1. מה בדיוק היה ההבדל בין תקופת היות ישראל במדבר ובין התקופה של כניסתם לארץ ואילך?
2. מהי המצבנה של "תאווה" לצוות המצב הרגיל?
3. מה לדעתו ההבדל בין "אוה" לבין "תאווה"?
4. ממה מותר להתחיל לאכול בשר ומה התנאים לכך?
5. היש לכך תוספת למה צריך שהאדם "יתאווה" לבשר ורק אז יותר לו לאכול?
6. התוכף לעצור את דעתו של פרשנו לצנן המאחזות?

ר א ה

פרק יב' פסוק כד':

(כד) השפכנו בטים. כשהמונע מנאכל ונשגיל כך תשפכנו, לא תהיה שפיכה זו צעייך כסופך דבר מואס ושאיך ספך לאדם נאכלתם, חלל יהיה צעייך כוונת זכים וטורחים שהם חיים לעולם, ואילו היה מלוי בדעתך היית אוכל אותו כמו שמתהנים מן הנוס, חבל וניעת האכילה לא תהיה כ"א לווי יחי' למונע אותו מונו (רע"ס), וכמוהו ז"ל: חל יאמר חלם ח"א צבצר חזיר חבל יאמר חשטי וחזי שגשמים גזר עלי, חסו שפיים כי תעשה הישר צעיי ה', ר"ל כאשר מונע מלאכול לא יהיה מואס זו, כ"א לעשות רעון ה' וכפי הישר צעיינו. (רע"ס):

אלות

1. לכאורה מה הקושי?
2. פרשנו מדעי כי שכיפה זו היא חיובית ולא שלילית, למה ואיך?
3. מה הדומה לו איסור אכילת חזיר רוצה ללמדנו?
4. אם כן למה אסור לנו לאכול דם?

* * *

ג. כלי יקר.

היגו מקלל הארץ, ולקח לא אמר 'ארץך'. וכל פסוק "כי לא יחדל אביון" הוא תרוץ על פסוק ראשון שאמר "כי יהיה בך אביון... בארץך", למה נקט "בארץך", והלא מצוה זו נוהגת גם בחוץ לארץ? על זה אמר כמתרץ, "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ", דהיינו בחוץ לארץ, ותטעה לומר, מאחר שעניי חוץ לארץ יבואו אליך מארץ רחוקה אין נכון לדחותם, ויהיו קודמים לעניי ארץך, "על כן אנכי מצוה... פתח תפתח את ידך... לעניך ולאבינך בארץך", רצה לומר: לכה אמתית לך למעלה "בארץך", לגור אמר שהדין עם עניי ארץך, שהם קודמים לעניי חוץ לארץ אשר "מקרב הארץ".

פרק טז' פסוק י': פתח תפתח", מאי קא משמע לן? פשיטא, שאם אין עני - למי יתן? ועוד קשה, למה התחיל פרשת "כי יהיה בך אביון... בארץך", והלא הצדקה תובת הגוף, ונהגת אפלו בחוץ לארץ. וכן מסיים הפרשה: "ולאבינך בארץך", ובפסוק "כי לא יחדל" אמר "מקרב הארץ", ולא אמר 'מקרב ארץך'.

א ודאי כן פרושו, שכל עניי ארץך ראוי להקדים לעניי חוץ לארץ. וכל הפרשה מדברת בזמן שעושין רצונו, פמוכן מלשון "רק אם שמוע" וגו'. וכשאמר: "כי יהיה בך אביון מאחד אחיד באחד שעריך בארץך", כל האחרים הללו מורים באצבע, שבזמן שישראל עושין רצונו של מקום ברוך הוא, אז לא ימצא שם אביון כי אם אחד מעיר ואחד ממשפחה, והוא בלתי שכית כלל. וכשאמר: "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ", מדבר בחוץ לארץ, והוא בזמן שאין עושין רצונו, מאחר שלא עלו לארץ ישראל עם אחיכם, כמו שנעשה בימי עזרא, שרבים לא עלו מבבל, ושם "לא יחדל אביון מקרב הארץ".

ב ומה שאמר: "על כן אנכי מצוה לאמר", כי האמירה עקר וטובה מן הניתנה, שהרי הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו באחת עשרה ברכות (בבא בתרא ט:), וזהו "לאמר" לו דברי רצוי ופיוס. ויש אומרים, "לאמר" פתח תפתח", שיזרו גם אחרים על הצדקה, ויאמר להם "פתח תפתח" וגו'.

אלות

1. קטע הראשון מצלה פרשנו מספר תמיהות, התוכל ללמודן ולבארן?
2. פרשנו בסירושו, נותן תשובה כוללת לכל שאלותיו, התוכל להסביר את כל מהלך הדברים לפיו?
3. צוים רצונו, בארץ, צנייט מוצטיט, איך כל זה מתקשר לכאן?
4. מצטע למה יכו אביוני הארץ יותר מן הבאים אחו"ל?
5. למה ואיך "האמירה עיקר וטובה מן הניתנה" ומה זה מתבטא?
6. איך פרשנו לומר עט את הצורך להחכים אחרים?

* * *

ד. המשתדל.
פרק טו' פסוק יז':

[יז] ואף לאמתך תעשה כן: ואף לאמתך תעשה כן לענין יציאה בשש והצנקה, אבל שתוכל לעבוד יותר משש לא סלקא דעתך, כי רצון התורה הוא שלא יהיה לא איש ולא אשה נמנע מפריה ורבייה. והנה העבד העברי היה רבו מוסר לו הפחה כנענית (שם, שם ד') אך לא הותר ג' אדון למסור בת ישראל לעבד, אלא ייקחנה הוא או בנו, ואם לאו-תצא חפשי. ואף אם היא תחפוץ בעבדות, אין זה רצון התורה.

אלוה

1. קרא שוב את הפסוק מאילו צימיות פרשנו רוצה להציגנו?
2. מה רוצה התורה ואיך לה מתקטא כאן?
3. מה ההקדל בין עבד לאמה צפריים?
4. מה אם כן הדין הנלמד כאן?

* * *

ה"ק / ג'
ה"ק / ג'
כ"ה

(כת) מבלי יכלת חי להביאם אל הארץ אשר דבר להם. אמר במרגלים מבלתי יכולת חי להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם וישתטם במדבר. כלומר יאמרו כי כאשר באו יחי קריבים לארץ וראה שאין יכולת בידו כנגד העמים ההם ישתטם במדבר, אבל ככאן אמר ומסנאתו אותם הוציאם להמיתם במדבר, כי היתה השנאה הזאת בהם במצרים טרם הוציאם שם. והטעם בצבור שהיו במעשה העגל עדיין קרובים למצרים החוקים מארץ כנען יאמרו כי גם בהיותם במצרים ראה שאין יכולת בידו להביאם אל הארץ אשר דבר להם באזני המצריים, ועל כן שנאם לבלתי תחל לעיני הגוים. אשר נודע אליהם לעיניהם, הוציאם מצרים להמיתם במדבר במקום שלא יודע מה הית להם. והוה ברעה הוציאם להרוג אותם בהרים. שהשב עליהם מתשבת רעה טרם שיצאו והוציאם מתוך עם מצרים להרוג אותם בין ההרים מקום אשר לא יעבור בו איש ולא ישב אדם שם. והכונה בטענות כי הגוים ידברו בה' אלהי ישראל לאמר עליו כאלהי גווי הארצות.